

ЗМІСТ КУРСУ « КУЛЬТУРОЛОГІЯ »

ТЕМА 1.

СУТНІСТЬ ФЕНОМЕНУ КУЛЬТУРИ.

- Багатомовність поняття "культура". Сутність феномену культури. Структура культури, її види і форми. Функції культури. Культура як феномен суспільного розвитку. Періодизація світового культурно-історичного процесу. Єдність і особливість матеріальної та духовної культури. Основні різновиди духовної культури та їх взаємозв'язок. Художня культура, її види та форми.

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ:

Культура, природа, "друга природа", цивілізація, цінності, духовна та матеріальна культура, прогрес, гуманізм, духовність, артефакт, діалог культур.

ЛІТЕРАТУРА: 1-4, 6-9, 11-16, 19, 20,22,23, 27, 51, 57, 58, 65, 69, 92, 93, 96, 120,121.*

ТЕМА 2.

КУЛЬТУРА ДОІСТОРИЧНОГО СУСПІЛЬСТВА.

Духовна сутність людини. Первісні форми її існування.

Археологічна класифікація найдавніших етапів історії людства.

Особливості первісного світосприйняття: тотемізм, утилітарність, єдність свідомості та природи. Культура та культ.

Родові відносини та племінна організація. Роль праці в процесі становлення людини.

Синкретизм світової культури.

Міф як перша форма духовного освоєння світу. Міфологічний світогляд та його відбиття в пам'ятках світової культури.

Формування підстав держави та виникнення перших цивілізацій.

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ:

Синкретизм, мегаліт, палеоліт, род, полігамія, міф, культ, ритуал, тотемізм, менгіра, дольмена, кромлех, пікторгама, локальні цивілізації, магія.

ЛІТЕРАТУРА: 1-4, 6-9, 11-16, 20, 22, 65, 66, 67, 89, 114, 120.

ТЕМА 3.

КУЛЬТУРА ЦИВІЛІЗАЦІЙ СТАРОДАВНЬОГО СХОДУ.

*Назву і авторів літературних джерел дивись у списку літератури в кінці видання згідно з нумерацією.

6

Міфологічне світосприйняття народів стародавніх цивілізацій.

Культура стародавнього Двуріччя. Країни Шумер, Аккад, Ашур, Елам, Урарту. Виникнення суспільства на чолі з Лугалем. Високий рівень будівничого ремесла. Клінобитне письмо та запис музики. Розвиток месопатамської літератури. Міф про Гельгамеша. Правління Саргоа в Аккадах. Розквіт Вавилону, правління Хаммурапі. Виникнення Ассірійського царства та його володіння. Фінікійський алфавіт. Перша бібліотека (Ашурбаніпала). Народи стародавньої Палестини. Перші єврейські царі та пророки. Поява Біблії.

Культура стародавнього Єгипту. Заупокійний культ як основа світогляду єгиптянина. Особливості релігійних уявлень: анімізм, тотемізм, язичництво. Пантеон божеств. Єгипетська міфологія. Містерія. Охоронці окультних знань - жреці, та фараони. Особливості побудови суспільства та держави. Піраміди та храми. Скульптура та рельєф. Закат фараонів та втрата стародавнього єгипетською державою політичної та культурної самостійності.

Стародавня Індія. Релігійно-філософська доктрина брахманізму та індуїзму як основа світогляду стародавніх індійців. "Веди" - пам'ятка давньоіндійської релігії та літератури. Виникнення індійської письменності та літератури. Землеробство, скотководство, ремесло.

Стародавній Китай. Культурна єдність китайської цивілізації. Даосизм. Культ неба, сакралізація та приємність влади. Синтез архаїчної культури, первісних магічних обрядів та нової раціональності. Велика Китайська стіна та великий шовковий шлях. Конфуцій та його вчення. Династія Хань, розпад імперії.

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ: Зіккурат, лугаль, клинобитне письмо, ієрогліфи, піраміди, язичництво, архаїка, містерії, пантеон, анімізм, брахманізм, буддизм, індуїзм, даосизм, конфуціанство, письменність, ремесло, землеробство, імперія, акрополь, папірус, амулет, саркофаг, сфінкс.

ЛІТЕРАТУРА: 1-4. 6-9, 11-16, 20, 22, 28, 31, 34, 38, 54, 60 - 67, 89,91, 97.109. 120.

ТЕМА 4.

АНТИЧНА КУЛЬТУРА.

Основні етапи розвитку античної Греції (архаїка, класика, еллінізм).

Особливості світосприйняття стародавнього грека: раціональний підхід до світорозуміння; космологічність; емоційно-естетичне світосприйняття, антропоморфність. Культ гармонічної людини.

Міфологія, філософія та наука стародавньої Греції.

Політеїзм як основа релігійно-ідеологічних уявлень громадянина стародавнього грецького поліса.

Реалізм, краса, величність та гармонійна досконалість людини - головні риси архітектури та скульптури у стародавньої Греції. Вазопис. Головні архітектурні ордера. "Золоте сечіння". Музика Стародавньої Греції. Народження трагедії з хорової музики. Класична комедія.

Культура античного Риму.

Демократична форма суспільства. Боротьба патриціїв та плебеїв.

Патріотизм, мужність, вірність, достоїнство - основа системи цінностей стародавнього римлянина. Культура ельтрусків. Відмінність римської культури від грецької. Нові форми та жанри; що виникли у римській архітектурі та скульптурі.

Відбиття політичних та економічних змін у мистецтві та філософії.

Виникнення християнства та боротьба проти нього. Розпад на Західну та Східну імперії. Зміни в духовній культурі. Занепад Західної Римської імперії та кінець античності.

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ:

Античність, еллінізм, політеїзм, антропоцентризм, поліс, ордер, периптер, базиліка, демократія, аеди, рапсоди, трагедія, комедія, філософія, Еллада, патриції, плебеї, варвари, етрускі, політика, диктатура, право, поезія, амфітеатр, арка, форум., драматургія, імперія, фасад, фронтон.

ЛІТЕРАТУРА: 1-4, 6-9, 11-16, 20, 22, 28, 37, 39, 45, 56, 60, 65 - 67, 85, 87 - 89,91, 104, 109, 120.

ТЕМА 5.

КУЛЬТУРА ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКОГО СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ.

Християнство як основа сакрального світосприйняття людини середньовіччя. Протилежність античної естетики. Розквіт теології. Середньовічна наука (алхімія).

Зародження нових класових відносин на території Європи, утворення держав. Сутність феодального господарчого устрою. Поява перших міст. Особливості середньовічної міської культури. Боротьба світської та духовної влади. Жанри релігійної літератури. Виникнення рицарських орденів. Куртуазна поезія та музика. Канони середньовічного живопису. Романський та готичний стилі.

Елементи вільнодумства в народній культурі середньовіччя. Утворення інквізиції. Європейська реформація.

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ:

Християнство, теоцентризм, теологія, сакральність, феодалізм, куртуазний, рицар, романський стиль, готика, духовенство, інквізиція, канон, григоріанський хорал, католицизм, реформація, алхімія, меса, ораторія, поліфонія, сервента, альба, трувери, трубадури, міннезінгери, трансепт, абсида, пілястри, контрфорси, аркбутани, вітраж.

ЛІТЕРАТУРА: 1-4, 6-9, 11-16, 20, 22, 28, 51, 65 - 67, 85 - 89, 91, 104, 109, 120

ТЕМА 6.

КУЛЬТУРА ВІЗАНТІЇ ТА СТАРОДАВНЬОЇ РУСІ.

. Візантійська імперія. Розкол церкви. Константинополь - центр православного християнства., Естетика беземрційного споглядання і духовної зосередженості візантійського мистецтва. Православні канони іконопису. Основні іконографія ні типи зображення святих. Техніка смальти. Візантійські основи православного символізму у храмубудівництві. Релігійні жанри візантійської літератури та музики.

Язичницький світогляд стародавніх слов'ян. Візантія та Русь. Культурні реформи. Давньоруська література. Неповторність давньоруської храмової архітектури. Володимирська, суздальська та новгородська школи у мистецтві Стародавньої Русі. Іконопис як специфічне російське явище середньовічного мистецтва. Символізм православного іконостасу. Творчість Ф.Грека та А. Рубльова. Мистецтво Москви. Шатрова архітектура. Мистецтво книги та мініатюри.

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ:

Літургія, псалми, юбіляції, смальта, православ'є, "життя", притча, "ходіння", літопис, фреска, ікона, знамена, стіхіра, православна система осьсогласія, епос, билина, іконостас, мініатюра, аскетизм, обратна перспектива, мозаїка, алтар, кирилиця.

ЛІТЕРАТУРА: 1-4, 6-9, 11-16, 20, 22, 23, 28, 66, 69, 89, 92, 109, 111, 112, 120.

ТЕМА 7.

КУЛЬТУРА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ВІДРОДЖЕННЯ.

Наукові відкриття та зміна світогляду. Успіхи в галузі астрономії, географії, анатомії, математики. Бурхливий розвиток торгівлі, промисловості (мануфактури), банківської діяльності. Народження буржуазії. Відродження античного антропоцентричного світосприйняття. Відкриття в Європі скарбів античної культури. Зародження ідей гуманізму. Видатні гуманісти епохи Відродження.

Південне Відродження - італійське мистецтво. Ідеальне уявлення про гармонійну особистість. Флоренція - батьківщина Відродження. Досягнення художньої літератури доби Ренесансу. Нові жанри мистецтва. Поява світських жанрів у літературі. Музика Відродження. Поява опери. Образотворче мистецтво. Поява соціальних утопій. Розвиток природничих наук.

Особливості розвитку північного Відродження. Відмінність його від південного. Мистецтво живопису північного Відродження.

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ- мануфактура, і буржуазія, гуманізм, Ренесанс, універсальна особистість утопія, портрет, пейзаж, натюрморт, пряма перспектива, шансон, мадригал, опера, лірика, гомофонія, роман, сатира, концерт, проторенесанс, раннє Відродження, Високе; Відродження, пізнє Відродження, секуляризація культури.

ЛІТЕРАТУРА: 1-4, 6-9, 4 1-16, 20, 22, 25, 28, 30, 32, 33, 40, 43, 44, 65, 66, 67, 80,89,90,109,120,121.

ТЕМА 8.

КУЛЬТУРА НОВОГО ЧАСУ;1

Розвиток капіталістичних відносин в Західній Європі. Формування європейських націй. Розвиток виробництва, утвердження механістичного та раціоналістичного світогляду. Реформація і становлення культури Нового часу. Сильові та жанрові особливості мистецтва Барокко, рококо. Становлення принципів реалізму у всіх напрямках культури. Реалістичний театр. "Золотий вік" іспанського живопису. Фламандська школа реалістичного живопису. Мистецтво Голландії. Пантеїстичні ідеї в науці, філософії, мистецтві.

ХУІІ століття - епоха Просвітництва. Криза французької монархії та становлення ідеології Просвітництва. Академії та університети Європи. Основні риси класицизму. "Віденська класична школа". Англійський портрет. Архітектура палаців та парків. Франція - центр Просвітництва. Політична спрямованість Просвітництва. Суперечливий характер французької буржуазної революції.

ХІХ століття - розквіт та початок кризи раціоналізму. Технократизм. Відображення революційних подій ХУІІІ століття у суспільній свідомості. Виникнення романтизму. Розвиток поезії та музики. Національні музичні школи. Французький символізм у поезії. "Срібний вік" російської поезії. Ірраціоналізм як основа нового світосприйняття.

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ:

Раціоналізм, сцієнтизм, досвід, емпіричний метод, барокко, рококо, Просвітництво, монархія, реалізм, романтизм, декаданс, символізм, імпресіонізм, класицизм, "Віденська класична школа", французька буржуазна революція, технократизм, ірраціоналізм, ман'єризм, симфонізм, ампір, еkleктизм, конструктивізм.

ЛІТЕРАТУРА: 1-4, 6-9, 11-16, 20, 22, 25, 28, 42, 44, 48, 61, 62, 65 -67, 74, 76,80,89,94,95, 102, 109,420.

ТЕМА 9.

КУЛЬТУРА ХХ СТОЛІТТЯ

Світова наукова цілісність ХХ століття. Сутність універсалізму сучасного гуманізму. Глобальна криза техногенного суспільства. Космічність людського буття як світоглядні принципи російського космізму. Інформаційна культура.

Світоглядна основа модерністського мистецтва. Різноманіття видів та форм художньої культури модернізму. Створення синтетичних форм мистецтва. 2-га світова війна та розвиток культури. Проблема тоталітарного мистецтва. Постмодернізм: поглиблення естетичних експериментів ХХ століття. Масова та елітарна музика. Мистецтво поп-арту. Гіперреалізм, фотореалізм, боді-арт. Перспективи розвитку мистецтва ХХІ століття.

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ:

Техногенність, криза духовності, ноосфера, космізм, інформаційна культура, СМІ, масова культура, елітарність мистецтва, модернізм, постмодернізм, експресіонізм, сюрреалізм, кубізм, авангардизм, супрематизм, футуризм, примітивізм, рок, джаз, шоу, поп-арт.

ЛІТЕРАТУРА: 1-4, 6-9, 11-16, 20, 22, 28,29, 41, 44, 47,65- 68, 73, 74, 78, 79 - 84, 89, 101, 105, **107** - 109, **117**, 120.

ТЕМА 10.

НАЦІОНАЛЬНА СВОЄРІДНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ.

Характерні риси язичницької культури південно-східних слов'ян. Культура скифів. Запровадження християнства та його вплив на культуру Київської Русі. Загальна характеристика церковної та світської літератури. Українська освіта, наука і художня культура в історичних умовах ХІУ-ХУІІ ст. Дерев'яне зодчество. Храм як естетична система. "Українське барокко". Києво-могилянська академія - центр вітчизняної культури. Література і мистецтво України в боротьбі за духовне і національне відродження українського народу в кінці ХУІІІ- в першій половині ХІХ століття. Український романтизм. Розквіт українського реалістичного театру. Розвиток української самосвідомості та формування центрів культури. Піднесення української культури в 20-их роках ХХ століття. Руйнація духовної культури України в період сталинських репресій. Культура України радянських часів. Шляхи відродження національної культури України.

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ:

"Українське барокко", вертеп, шкільна драма, колядки веснянки, фольклор, українська самосвідомість, національно-визвольна ідеологія, кобзар, думи, усна народна творчість, Києво-могилянська академія, козацтво, Хортиця.

ЛІТЕРАТУРА: 4, 5, 10, 16, 21, 24 - 27, 36, 46, 50, 52, 53, 55, 51 - 9, 63, 70 -72, 75, 77, 86, 93, 99, 100, 103, 106, 111-119.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ДО ЗАЛІКУ З УЗК.

Залік по курсу УЗК проходить у вигляді усної співбесіди студента і викладача (при необхідності письмово). Для успішного оволодіння курсом УЗК і отримання заліку, студенту необхідно продемонструвати осмислене розуміння сутності явища культури і знання багатоаспектних виявів її в світовому історичному процесі. 9 тем курсу УЗК відображають основні етапи культурно-історичної світової періодизації. Розкриваючи суть представлених вище тем, студенту необхідно продемонструвати не кількісний набір знань, а уміння виділити основоположний духовно-світоглядний стержень того або іншого культурно-історичного періоду, обґрунтувавши причини його часові та історичного виникнення з подальшим логічним обґрунтуванням своєрідності економічних, політичних, релігійних, соціальних і художніх виявів суті даної епохи. В зв'язку з цим для полегшення викладу теми пропонується загальний план, який може бути підґрунтям відповіді на усному заліку по тій або іншій темі.

Загальний план відповіді по темі з курсу УЗК:

1. Часові та географічні рамки епохи.
2. Ідейно-світоглядна основа даного культурно-історичного періоду.
3. Релігійні, політичні, економічні тощо передумови формування даного світогляду.
4. Аспекти вияву світоглядні настанови епохи в соціо-культурних новоутвореннях. Суть ключових понять і специфічних термінів, пов'язаних з особливостями даного часу, (перелік цих термінів представлений в кінці кожної теми).
5. Втілення духовно-ідейних основ історичної епохи в художньо-стильових особливостях мистецтва. (Стилі, напрями, жанри мистецтва і їх специфіка)
6. Творчість найбільш видатних людей даного часу.
7. Значення даного періоду для розвитку світового культурного процесу. Актуальність культурного завоювання даного періоду для духовної еволюції сучасної цивілізації. Значення гуманітарних знань у зв'язку з даною

культурною епохою для життєвого, практичного і духовного досвіду відповідаючого.

Змістовна відповідь, що розкриває суть поставленого питання, є заставою отримання недиференційованого заліку.

Для продуктивної підготовки до заліку нижче представлені питання, що охоплюють зміст всього курсу по УЗК. До кожної теми пропонується перелік учбово-методичної і додаткової літератури. При бажанні студент може розширити обсяг культурологічних джерел, не обмежуючи себе виключно рекомендованою літературою, що сприяє якісному збагаченню культурно-художнього кругозору.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ЗАЛІКУ.

1. Культура як феномен суспільного розвитку. Структура культури, її види та форми.
2. Єдність і особливості матеріальної та духовної культури. Основні різновиди духовної культури та їх взаємозв'язок.
3. Види та жанри мистецтва.
4. Витоки культури людства. Загальна характеристика культури первісного суспільства.
5. Культура Стародавньої Індії та Китаю.
6. Культура Стародавнього Єгипту та Межиріччя.
7. Культура Стародавньої Греції та Риму.
8. Культура середньовічної Візантії та Стародавньої Русі.
9. Середньовічна культура Західної Європи.
10. Культура епохи Відродження: досягнення в галузі освіти, науки і техніки.
11. Досягнення художньої літератури Італії доби Ренесансу.
12. Видатні гуманісти епохи Відродження.
13. Реформація і становлення культури Нового часу.
14. Культура епохи Просвітництва: ідеї просвітництва в літературі; стильові особливості в мистецтві.
15. Реалізм в літературі і мистецтві європейських народів ХІХ ст.
16. Класицизм в європейській культурі ХVІІІ—ХІХ століть.
17. Архітектурні стилі ХІХ ст.: ампір, еkleктизм, конструктивізм.
18. Загальна характеристика європейського та вітчизняного романтизму.
19. Причини появи та характерні риси символізму.
20. Імпресіонізм в живопису та музиці кінця ХІХ - початку ХХ ст.
21. Причини появи та основні риси модернізму в західноєвропейській та вітчизняній культурі ХХ ст.
22. Науково-технічна революція і «масова культура». Роль останньої в сучасному суспільстві.
23. Постмодернізм в сучасному образотворчому мистецтві.

24. Освіта і мистецтво в Київській Русі. Загальна характеристика церковної та світської літератури.
25. Українська освіта, наука і художня культура в історичних умовах ХІУ-ХУІІ ст.
26. Архітектура та образотворче мистецтво в Україні княжої доби.
27. Розвиток друкарства і шкільної справи в Україні ХУІ-ХУІІІ ст..
28. Українська музика і театр ХVІІІ ст.
29. Києво-Могилянська академія та її роль в історії української та російської культури.
30. Література і мистецтво України в боротьбі за духовне і національне відродження українського народу в кінці ХVІІІ - першій половині ХІХ ст.
31. Громадівський рух в Україні другої половини ХІХ ст. та його роль в культурно-національному пробудженні українського народу.
32. Українська література другої половини ХІХ - початку ХХ ст.
33. Український національний театр другої половини ХІХ - початку ХХ ст.: його реалізм і народність.
34. Музична культура українського народу ХІХ - початку ХХ ст.
35. Українське образотворче мистецтво другої половини ХІХ - початку ХХ ст.
36. Український культурний ренесанс 20-х років ХХ ст. та його незавершеність.
37. Становлення і розвиток кіно і телемистецтва в кінці ХІХ - ХХ століттях.

ВИКОНАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ.

Необхідною умовою отримання заліку по УЗК є виконання індивідуальних завдань, що сприяє розвитку абстрактно-гуманітарного мислення, поглибленому освоєнню предмета УЗК, а так само придбанню навиків самостійного наукового дослідження.

Виконання індивідуальних завдань студентами. Велике значення в цій роботі має правильна організація процесу. Причому вирішальне значення має не стільки керівництво з боку викладача, скільки уміння організувати свій труд самим студентом.

У процесі підготовки рекомендуємо підібрати необхідну літературу по кожному питанню, скласти план відповіді на питання завдання, отримати консультацію у викладача, підготувати письмовий текст, оформити і здати індивідуальне завдання викладачу.

Цілі індивідуальних завдань , вимоги до її виконання.

Виконання двох індивідуальних завдань протягом семестру вінчає вивчення предмета «Українська та зарубіжна культура». Студент повинен не

тільки виконати завдання письмово але і вміти відповісти на можливі питання викладача стосовно змісту роботи.

Виконання індивідуальних завдань студентом передбачає перевірку у нього навиків самостійного вивчення питання або розділу по предмету «УЗК», вміння виділити в ньому різні аспекти, правильно показати взаємозв'язок з іншими явища культури, визначити місце і значення в світовому культурному процесі. При цьому перевіряється міра вміння студента користуватися різними джерелами знань - підручниками, спеціальними монографіями, енциклопедичною і періодичною літературою і т.д., а так само самостійний виклад проробленого матеріалу з подальшими висновками з даного питання автора курсовий. Від студента, що виконує індивідуальні завдання потрібний не механічний переказ або копіювання текстів, що залучаються, а уміння в систематичній формі розкрити найбільш істотні аспекти теми, здатність логічно мислити, творче застосовувати філософсько-культурологічні знання для аналізу сучасних соціо-культурних процесів, для осмислення духовного сенсу людського існування.

Оформлення роботи:

Індивідуальне завдання оформляється на одній стороні стандартних листів (А4) з обов'язковими полями (праве - 10 мм, інші - 20 мм), текст пишеться акуратно вручну. **Роботи набрані на комп'ютері**, щоб уникнути сканування культурологічних програм або використання рефератів Internet **не приймаються**. Переписані фрагменти з підручників і або культурологічних видань є основою для негативної оцінки. У разі цитування фрагмент тексту необхідно брати в лапки та у виноску вказати сторінки і джерела літератури, що цитується. (Приклад: «Цитата», - вважає Швейцер [5, 78], 5- назва книги у відповідність з нумерацією списку використаної літератури; 78 - сторінка, даного видання, на якій вміщується цитата)

У кінці курсової роботи вміщуються список використаної літератури з дотриманням алфавітного порядку прізвищ авторів книг, з вказівкою року і місця видання, ілюстрації для підтвердження своїх думок (при необхідності)

Підготовка тексту.

Написанню тексту повинна передувати повторне, більш глибоке опрацювання джерел.

Робота по своєму стилю не повинна носити характер реферату, - тобто копіювання частин тексту підручників або інших літературних джерел. Виклад повинно вестися автором роботи. При цьому думки та висловлення вчених або дослідників з цього питання необхідно оформляти у вигляді цитат посиланням на першоджерело.